

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

**Актуальні проблеми
вітчизняної та всесвітньої
історії**

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 19

Рівне – 2010

Збірник наукових праць

«Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії»

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 19. – Рівне: Рівненський державний гуманітарний університет, 2010. – 309 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан Михайлович, кандидат історичних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м. Рівне).

Заступник головного редактора:

Шелюк Людмила Олександрівна, кандидат історичних наук, професор (м. Рівне).

Науковий редактор:

Троян Сергій Станіславович, доктор історичних наук, професор (м. Рівне).

Члени редколегії:

Жилюк Сергій Іванович, доктор історичних наук, професор (м. Острог).

Киридон Алла Миколаївна, доктор історичних наук, професор (м. Київ).

Степанков Валерій Степанович, доктор історичних наук, професор (м. Кам'янець-Подільський).

Стоколос Надія Георгіївна, доктор історичних наук, професор (м. Рівне).

Фісанов Володимир Петрович, доктор історичних наук, професор (м. Чернівці).

Чухліб Тарас Васильович, доктор історичних наук (м. Київ).

Швецова-Водка Галина Миколаївна, доктор історичних наук, професор (м. Рівне);

Шеретюк Валерій Миколайович, кандидат історичних наук, доцент (м. Рівне).

Згідно постанови президії ВАК України
часопис „Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії”
визнано фаховим виданням у галузі історичних наук
(постанова від 17 квітня 2010 р.)

Свідоцтво про державну реєстрацію:
серія КВ № 15857-4329Р від 12 жовтня 2009 р.

Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету, протокол № 2 від 24 вересня 2010 р.

За достовірність фактів, дат, назв і т.п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не співпадати з позицією редколегії. Рукописи не повертаються.

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12.
Рівненський державний гуманітарний університет

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2010

цілому (регіон знов ставав для імперії пріоритетним — тепер вже в першу чергу з економічних міркувань), так і його окремих міст. Аналіз законодавчої бази дозволяє краще зрозуміти логіку дій місцевої влади щодо розбудови міст краю, що простежується за архівними матеріалами Півдня. Тож подальша перспектива дослідження відповідної проблематики як раз і полягає у співвіднесенні виявлених законодавчих та інших видів джерел, у зверненні до законодавства більш ранніх та більш пізніх періодів історії південноукраїнських міст, у створенні синтетичної праці з історії урбанізаційних процесів на півдні України другої половини XIX – початку XX ст.

Джерела та література

1. Лиман І.І. Державна церква і державна влада: Південна Україна (1775 – 1861). — Запоріжжя: РА “Тандем-У”, 2004. — 400 с.
2. Полное Собрание законов Российской империи (ПСЗРИ). — СПб., 1885. — Собр. III. — Т. I. — От № 1 – 585 — 603 с. разд. паг., 11 л. ил.
3. ПСЗРИ. — СПб., 1886. — Собр. III. — Т. II. — От № 586 – 1292 — 1127 с. разд. паг., 16 л. ил.
4. ПСЗРИ. — СПб., 1886. — Собр. III. — Т. III. — От № 1293 – 1933 — 969 с. разд. паг., 28 л. ил.
5. ПСЗРИ. — СПб., 1887. — Собр. III. — Т. IV. — От № 1934 – 2642 — 1252 с. разд. паг., 22 л. ил.
2. ПСЗРИ. — СПб., 1887. — Собр. III. — Т. V. — От № 2643 – 3435 — 1458 с. разд. паг., 66 л. ил.
3. ПСЗРИ. — СПб., 1888. — Собр. III. — Т. VI. — От № 3436 – 4137 — 1218 с. разд. паг., 42 л. ил.
4. ПСЗРИ. — СПб., 1889. — Собр. III. — Т. VII. — От № 4138 – 4932 — 1128 с. разд. паг., 29 л. ил.
5. ПСЗРИ. — СПб., 1890. — Собр. III. — Т. VIII. — От № 4933 – 5685 — 1153 с. разд. паг., 11 л. ил.
6. ПСЗРИ. — СПб., 1891. — Собр. III. — Т. IX. — От № 5686 – 6504 — 1452 с. разд. паг., 37 л. ил.
7. ПСЗРИ. — СПб., 1893. — Собр. III. — Т. X. — Отд. I. — От № 6505 – 7339 — 1015 с. разд. паг.
8. ПСЗРИ. — СПб., 1893. — Собр. III. — Т. X. — Отд. II. Приложения. — 864 с. разд. паг., 31 л. ил.
9. ПСЗРИ. — СПб., 1894. — Собр. III. — Т. XI. — От № 7340 – 8214 — 1372 с. разд. паг., 37 л. ил.
10. ПСЗРИ. — СПб., 1895. — Собр. III. — Т. XII. — От № 8215 – 9216 — 1344 с. разд. паг., 41 л. ил.
11. Одеса у Повному Зібранні законів Російської імперії: Довідник-показчик / Укл.: К.А.Тиганій, О.Г. Кулик, П.П. Музиченко; за ред. проф. П.П. Музиченко. – Одеса: Юридична література, 2006. – 288 с.

УДК 94(477)

Троян П.С.

КОЛОНІАЛЬНЕ ПИТАННЯ В НІМЕЧЧИНІ 1841 – 1884 рр.: ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Відображено зміст і результати дослідження колоніального питання в Німеччині напередодні перших офіційних заокеанських загарбань.

Ключові слова: колоніальне питання, Німеччина, колоніальна політика.

Отображено содержание и результаты исследования колониального вопроса в Германии накануне первых официальных заокеанских завоеваний.

Ключевые слова: колониальный вопрос, Германия, колониальная политика.

The article is devoted to the complex study of the process of forming of German colonial politics in 40 – 80-ies of the XIX century.

Key words: colonial question, Germany's colonial policy.

Актуальність і постановка наукової проблеми. Дев'ятнадцяте століття ознаменувалося важливими, а почасти і доленосними подіями в історії Німеччини. Саме в той час склалася єдина індустріально розвинена держава, яка в першій половині наступного – XX століття – кардинальним чином вплинула на розвиток не тільки Європи, але й практично всього світу. Вихід Німецької держави на передові позиції був також пов'язаний із вступом на шлях офіційної колоніальної політики. Колоніальне питання як широкий комплекс проблем, пов'язаних із обґрунтуванням доцільності, необхідності й перспектив здійснення німецької заокеанської політики, тим самим перемістилося із теоретичної площини у сферу реальної практичної діяльності не лише окремих «колоніальних ентузіастів» і товариств, а й держави. Актуальність його дослідження зумовлена, на наш погляд, кількома обставинами.

По-перше, колоніалізм як складне і багатогранне явище в історичному розвитку продовжує привертати пильну увагу науковців різних країн, які представляють численні напрямки й школи. Нові підходи цікаві тим, що дозволяють поглянути на історію колоніалізму через призму «культурно-історичного аналізу», визначення й обґрунтування його цивілізаційної місії в розвитку багатьох країн і народів.

По-друге, історія колоніалізму тісно поєднана та переплетена з епохою імперіалізму і пронизана їх взаємовпливами. Звідси, відхід від заідеологованих й однобічних підходів до розуміння і навіть перегляд теорії імперіалізму в системному ключі дозволяє вийти на нові оцінки колоніалізму й особливостей постановки та еволюції колоніального питання в окремих європейських державах.

По-третє, Німеччина, яка пізніше провідних держав світу стала на шлях колоніальної політики, дуже швидко досягла на цьому поприщі помітних успіхів і стала серйозним конкурентом тогочасних великих колоніальних імперій. У цьому сенсі важливо звернутися до аналізу глибинних засад у постановці

колоніального питання в Німеччині впродовж кількох десятиліть, які передували першим колоніальним загарбанням в середині 80-х років XIX століття.

По-четверте, надзвичайно важливо дослідити роль визначних представників із сфери науки, господарської та політичної діяльності, котрі справили визначальний вплив на становлення й практичну реалізацію колоніального питання. Серед них, зокрема, назвемо Фрідріха Ліста, Вільгельма Рошера, Генріха Трейчке, Константіна Франца, Адольфа Ганземана, Вільгельма Кардорфа тощо. Особливо потрібно відзначити рейхсканцлера Отто фон Бісмарка. Саме внутрішня, зовнішня та колоніальна політика „залізного канцлера”, у тому числі «зсув парадигм» у ставленні до заокеанських завоювань, сприяли швидкому зростанню могутності Німецької імперії в 1871 – 1890 рр.

По-п'яте, постановка й розвиток колоніального питання в Німеччині не тільки тісно пов'язані з впливом на формування фундаментальних засад тогочасної державної політики, але й розвитком політичних ідей, концепцій, доктрин, частина з яких і сьогодні не втратили своєї як теоретичної, так і практичної значимості. Зокрема, мова може йти про обґрунтування доцільності тісного поєднання заокеанських проєктів із зміцненням позицій Німеччини в Європі на основі розвитку інтеграційних процесів.

Нарешті, по-шосте, колоніальне питання в Німеччині у сенсі такої постановки наукової проблеми до цього часу ще не було предметом спеціального історичного дослідження.

Об'єкт дослідження – німецький колоніалізм у контексті історичного розвитку Німеччини й світу XIX століття.

Предмет дослідження – колоніальне питання в Німеччині в середині й другій половині XIX століття як обґрунтування та вираження основоположних принципів і засад здійснення колоніальної політики Німецької держави.

Мета роботи – дослідити генезу, процес еволюції та зміст колоніального питання в Німеччині перед вступом на шлях офіційної заокеанської політики.

Хронологічні межі дослідження – охоплюють 1841 – 1884 рр. і мають два рівні, що відбивають, по-перше, процес історичного розвитку Німеччини від роздробленості до об'єднання та зміцнення кайзерівської держави (впродовж 40 – 80-х років XIX століття); по-друге, процес формування та еволюції колоніального питання від його теоретичної постановки й обґрунтування німецьким економістом Фрідріхом Листом у праці «Національна система політичної економії» (1841 р.) до практичної реалізації у результаті переходу Німецької імперії до офіційної колоніальної політики у 1884 р., коли її першою колонією стала Південно-Західна Африка.

Науково-теоретичне та практичне значення розвідки полягає в наступному: 1) здійснено комплексне системне дослідження генези й еволюції колоніального питання в Німеччині у середині й другій половині XIX ст.; 2) визначено зміст, особливості й етапи в розвитку колоніальної проблематики в Німеччині у досліджуваних хронологічних межах; 3) встановлено фундаментальні взаємозв'язки колоніального питання та активізації колоніальної пропаганди в Німеччині напередодні її перших колоніальних загарбань в Африці й Океанії; 4) доведено вирішальний вплив німецької економічної, політичної та владної еліти на перехід колоніального питання з теоретичної площини у сферу реальної колоніальної політики Німецької імперії; 5) науково обґрунтовано, що впродовж 1871 – 1884 рр. у впливових представників німецької еліти відбувся «зсув парадигм» від прохолодного ставлення до колоніальних проєктів у бік їх активної підтримки й пропаганди колоніальної політики; 6) прослідковано вплив різних колоніальних ідей, проєктів, програм тощо на формування зовнішньополітичних концепцій і доктрин кайзерівської Німеччини.

Колоніальне питання в Німеччині досліджено в якості широкого комплексу проблем, пов'язаних із обґрунтуванням доцільності, необхідності й перспектив здійснення німецької заокеанської політики. Хронологічні рамки 1841 – 1884 рр. дозволили прослідкувати процес його переміщення із теоретичної площини у сферу офіційної імперської колоніальної політики кайзерівської Німеччини.

Колоніальне питання в Німеччині 40-х – першої половини 80-х років XIX століття вперше вивчено на основі застосування сучасної теорії колоніальних студій. При цьому, що важливо з точки зору її наукової актуальності, порушена проблема ще не досліджувалася раніше в такій постановці. Використаний наявний широкий комплекс різнопланових неопублікованих архівних та опублікованих джерел і наукової літератури дозволив комплексно, всебічно й системно дослідити теоретико-концептуальні сторони колоніального питання в Німеччині в окреслених хронологічних рамках, розкрити напрямки й етапи його еволюції, а також особливості переходу з площини колоніальної пропаганди в сферу реальної заокеанської політики Німецької імперії.

Встановлено, що наукова постановка колоніального питання в Німеччині припадає на 40-і роки XIX ст. Вперше в 1841 р. відомий німецький економіст Ф.Ліст у праці „Національна система політичної економії” обґрунтував у теоретичному ключі умови, напрямки й особливості німецької еміграції та колонізації у взаємозв'язку з колоніальною політикою. Заволодіння власними колоніями в Америці, Африці й Океанії розглядалося як важлива умова майбутньої могутності Німеччини. Колоніальне питання було поставлено Листом у контекст, з одного боку, європейських економічних й інтеграційних процесів, а, з іншого, доктринальної схеми атлантизму.

Доведено, що через призму теорії колонізації та посилення міжнародних позицій Німеччини шляхом встановлення впливу на територіях Південно-Східної Європи, Малої Азії, Близького та Середнього Сходу і доповнення їх заокеанськими колоніальними володіннями формулювали колоніальне питання та шляхи його вирішення в 40 – 70-х роках XIX століття німецький економіст В.Рошер, сходознавець П.Лагард-Беттіхер,

дослідник Африки В.Хюббе-Шлейден. Їхні погляди користувалися особливою популярністю й підтримкою тієї частини німецького суспільства, яка виступала за органічне поєднання двох шляхів колоніальної політики – внутрішньої (євразійської) колонізації та зовнішньої (заокеанської) експансії.

Підкреслено антианглійську спрямованість багатьох проектів, планів і програм у сенсі постановки й реалізації колоніального питання в Німеччині. Найяскравішими прикладами на підтвердження цього розглядаються підходи до аналізу зовнішньої та колоніальної політики, притаманні історіографу Німецької імперії Г.Трейчке й досліднику Африканського континенту Е.Веберу.

Проаналізовано особливості колоніального питання та його місце в різних німецьких зовнішньополітичних концепціях. Насамперед це стосується теоретичних підходів, які ґрунтувалися на принципах континенталізму. З цієї точки зору на особливу увагу заслуговує концепція німецького дипломата, політика та публіциста К.Франца. Він вважав, що Німеччина насамперед повинна суттєво зміцнити свої міжнародні позиції шляхом «внутрішнього розвитку», тобто за рахунок територій Євразійського континенту. Основою цієї могутності має стати завоювання Німеччиною середньоевропейського простору. Тільки після цього можна вести мову про розбудову «Нової Німеччини», яка б включила до складу потужної континентальної держави завойовані нею заокеанські колоніальні володіння в різних регіонах світу.

Визначено, що колоніальне питання в Німеччині в хронологічних рамках досліджуваного періоду пройшло кілька етапів у своєму розвитку.

Перший (науково економічний) – 1840-і роки – генеза та змістовна постановка колоніального питання.

Другий (загальнонауковий) – 50 – 60-і роки XIX ст. – еволюція колоніального питання з точки зору накопичення й розвитку ідей і теоретико-концептуальних підходів.

Третій (пропагандистський) – 1871 – 1884 рр. – перетворення колоніального питання в предметну сферу колоніальної пропаганди. Причому, якщо в перші роки після проголошення Німецької імперії, вона не виходила за рамки теоретичного обґрунтування, то з кінця 1870-х років швидко переходить у площину практичної колоніальної політики, яка користувалася підтримкою з боку держави.

У цьому сенсі на пропагандистському етапі розвитку колоніального питання виокремлено два періоди: I – 1871 – 1878 рр. період пропаганди колоніальних ентузіастів; II – 1879 – 1884 рр. – період колоніальної лихоманки.

Науково аргументовано положення та висновки про те, що зміна акцентів у колоніальному питанні була викликана кількома причинами:

- 1) прагненням кайзерівської Німеччини за рахунок створення власної колоніальної імперії ще більше зміцнитися й вийти на чільні позиції «світової держави»;
- 2) зростання інтересу й підтримка колоніальних заокеанських проектів і програм з боку провідних і впливових груп німецької еліти – економічної, політичної, владної;
- 3) активізація та небачений розмах колоніальної пропаганди в Німеччині після виходу в світ у 1879 р. брошури місіонера Ф.Фабрі «Чи потрібні Німеччині колонії?».

Доведено, що така актуалізація колоніального питання в Німеччині на рубежі 70 – 80-х років XIX ст. в умовах потужної колоніальної пропаганди й сильної підтримки з боку владних груп поставила на порядок денний перед урядом й імператором завдання про вступ на шлях офіційної колоніальної політики. Визначальну роль при цьому відіграла позиція рейхсканцлера Отто фон Бісмарка. Як прихильник насамперед континентальної «політики союзів», він вважав, що через 9 – 10 років після проголошення Німецької імперії колоніальне питання для неї може перетворитися в актуальне й назріле з точки зору реальної підтримки заокеанської політики з боку держави. Така зміна акцентів урядової позиції разом з позитивним ставленням до колоніальних загарбань з боку впливових промислово-фінансових і політичних сил у Німеччині остаточно підштовхнули її до вступу на шлях проведення офіційної колоніальної політики.

Констатовано, що таким чином остаточне переміщення колоніального питання з теоретичної площини в сферу практичної державної діяльності за океаном відбулося в 1884 році. Німецька імперія заволділа першими колоніями в Африці (Південно-Західна Африка, Того, Камерун) й Океанії (острів Самоа).

Джерела та література

1. Троян П.С. „Чи потрібні Німеччині колонії?»: постановка та еволюція колоніального питання в Німеччині (40-і – перша половина 80-х років XIX ст.). Монографія / П.С.Троян, С.С.Троян. – Рівне: РДГУ, 2008. – 112 с.
2. Троян П.С. Вплив владної еліти на політику Німецької імперії в 70 – 80-х рр. XIX ст. / П.С.Троян // Політологічний вісник: Збірник наукових праць. – К.: Знання України, 2006. – Вип. 21. – С. 275 – 281.
3. Троян П.С. Колоніальне питання в Німеччині в умовах активізації пропаганди заокеанської експансії (1871 – 1884 рр.) / П.С.Троян // Вісник Київського міжнародного університету (Серія: «Міжнародні відносини»). – К.: КиМУ, 2008. – Вип. 7. – С. 192 – 209.
4. Троян П.С. Обґрунтування колоніального питання німецькими науковцями (1841 – 1870 рр.) / П.С.Троян // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Наукові записки РДГУ. – Рівне: РДГУ, 2008. – Вип. 14. – С. 192 – 204.
5. Троян П.С. Колоніальне питання в Німеччині в середині та другій половині XIX ст.: постановка проблеми та концептуальні висновки / П.С.Троян // Вісник Київського міжнародного університету (Серія: «Міжнародні відносини»). – К.: КиМУ, 2009. – Вип. 8. – С. 203 – 216.

З М І С Т

NOTA BENE

Грипич С.Н. ПРОБЛЕМАТИКА ДОСЛІДЖЕНЬ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТА ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ НА СТОРІНКАХ ФАХОВОЇ ПЕРІОДИКИ, ПРЕДСТАВЛЕНОЇ У ФОНДАХ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ РДГУ (<i>Рецензія на періодичне фахове видання „Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: зб. наук. праць: наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету”</i> . – Рівне: РДГУ, 2000 – 2010)	3
ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ В НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ	
Удод О.А., Юрій М.Ф. ВЛАДА У КИЇВСЬКІЙ РУСІ	7
Заглинська Л.В., Гоголь Т.В. УКРАЇНСЬКІ ГРОШІ В ІСТОРИКО-ЕКОНОМІЧНОМУ АСПЕКТІ СТАНОВЛЕННЯ СВІТОВИХ ГРОШОВИХ ВІДНОСИН	17
Єрасов Б.В. УКЛАДАННЯ ШЛЮБУ МІЖ КНЯЗЕМ ВОЛОДИМИРОМ ТА ЦЕСАРІВНОЮ АННОЮ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ	28
Омельчук Б.А. РЕЗИДЕНЦІЙНЕ БУДІВНИЦТВО НА ЛЬВІВЩИНІ В ОСТАННІЙ ЧВЕРТІ XVII СТОЛІТТЯ	32
Казначєва Л.М. РІЧПОСПОЛИТСЬКІ СЕЙМИКИ У ШЛЯХЕТСЬКОМУ САМОВРЯДУВАННІ ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ	37
Шеретюк Р.М. ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВОСЛАВНОГО ДУХОВЕНСТВА ПІД ЧАС ПРИЄДНАННЯ УНІАТІВ ПРАВОБЕРЕЖЖЯ УКРАЇНИ ДО РОСІЙСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В КІНЦІ XVIII СТ.	42
Нагорний В.В. ПЕНІТЕНЦІАРНІ ЗАКЛАДИ РОСІЙСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ У БОРОТБІ З УКРАЇНСЬКИМ ПРАВОСЛАВНИМ СЕКТАНТСТВОМ У XVIII - ПОЧАТОК XX СТОЛІТЬ)	47
Нікітін Ю.О. ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ МІСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ ПО СТВОРЕННЮ І РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОХОРОНИ НАРОДНОГО ЗДОРОВ'Я В ЧЕРНІГІВСЬКІЙ, ХАРКІВСЬКІЙ ТА ПОЛТАВСЬКІЙ ГУБЕРНІЯХ У II ПОЛОВИНІ XIX СТ.	51
Шугаєва Л.М. В ПОШУКАХ ІСТИННОГО ПРАВОСЛАВ'Я. ІНОКЕНТІЙ БАЛТСЬКИЙ	57
Киридон А.М. УТВЕРДЖЕННЯ КОМУНІСТИЧНОГО ПОБУТУ В СУСПІЛЬСТВІ РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ 1920-Х РОКІВ: ОНТОЛОГІЧНИЙ І АКсіОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ	59
Доброчинська В.А. ЮРІЙ ШУМОВСЬКИЙ: ВІХИ ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ (1908–2004)	68
Абакунова Г.В. АНТИСЕМІТСЬКА ПОЛІТИКА НАЦИСТСЬКОЇ ВЛАДИ В РАЙХСКОМІСАРІАТІ «УКРАЇНА»	73
Киридон П.В. МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПАРТІЙНО-ДЕРЖАВНОЇ НОМЕНКЛАТУРИ ХРУЩОВСЬКОЇ ДОБИ	79
Чура В.І. КОМПАРТАПАРАТ І РЕЛІГІЙНИЙ РУХ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ НАПРИКІНЦІ 80-Х РР. XX СТ.	84

Мишков В. ДІЯЛЬНІСТЬ МИТРОПОЛИТА АДРІАНА (ЧЕТВЕРГОВА) В КОНТЕКСТІ НАЛАГОДЖЕННЯ КОНСТРУКТИВНОГО ДІАЛОГУ МІЖ РОСІЙСЬКОЮ ПРАВОСЛАВНОЮ СТАРООБРЯДНОЮ ЦЕРКВОЮ ТА РОСІЙСЬКОЮ ПРАВОСЛАВНОЮ ЦЕРКВОЮ	88
Веремейчик Л.Ф. СОЦІАЛЬНЕ СЛУЖІННЯ ПРОТЕСТАНТІВ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ	92
Милуш В.І. ВПЛИВ ХРИСТІЯНСТВА НА ВІЙСЬКО: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ І СУЧАСНІСТЬ	95
Филипчук С.В. ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ПРОТЕСТАНТСЬКИХ ЦЕРКОВ	100
Давидчук С. ВІЗИТИ ВИЩИХ ПОСАДОВИХ ОСІБ В УКРАЇНО-ІЗРАЇЛЬСЬКИХ ВІДНОСИНАХ 90-Х РР. ХХ СТ.	103
Сидорук Т. В. ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОЛІТИКИ СУСІДСТВА НА ПРОЦЕСИ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ ТА МОДЕРНІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ	110
ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС	
Прищепя Б.А. НОВІ АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІТОПИСНИХ МІСТ ВОЛИНИ	117
Прищепя О. П. РОЗВИТОК ТОРГІВЛІ У МІСЬКИХ ПОСЕЛЕННЯХ ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ В ДОБУ ФОРМУВАННЯ РИНКОВИХ ВІДНОСИН (ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТ.)	123
Мельничук Н.М. СИМВОЛІКА ПОЛЬСЬКОГО СОКОЛЬСТВА ВОЛИНИ: ПОХОДЖЕННЯ І ТРАДИЦІЇ (1921-1939 рр.)	127
Ленартович О.Ю. ОРГАНІЗАЦІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ ОУН НА ВОЛИНІ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД 1921-1939 РР.	131
Цецик Я.П. РОЛЬ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНОГО ОБ'ЄДНАННЯ У СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ ВОЛИНИ У 1931 – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ 1935 РР.	136
Жив'юк А.А. ТЕАТР ЯК СКЛАДОВА ПОЛІТИЧНОГО МАНІПУЛЮВАННЯ КОМУНІСТИЧНОЇ НОМЕНКЛАТУРИ: РІВНЕНСЬКИЙ ВИПАДОК	142
Семещук В.М. ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ МЕЛПОРАТИВНИХ РОБІТ НА ВОЛИНІ В УМОВАХ «ЗАСТОЮ»: ПРОБЛЕМИ І СПРОБИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	148
Виткалов С.В. НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНІ ТОВАРИСТВА ЯК ФАКТОР ОПТИМІЗАЦІЇ ДУХОВНОГО ЖИТТЯ СУЧАСНОЇ РІВНЕНЩИНИ	156
Демянюк І. НА ПЕРЕДНЬОМУ КРАЇ. Нарис історії Української Гельсінської Спілки на Рівненщині	159
ПРОБЛЕМИ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ І МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН: НАУКОВИЙ ДИСКУРС	
Постоловський Р.М. НАЦІОНАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ДЕМОКРАТИЧНИХ ТРАДИЦІЙ В ЧЕСЬКИХ ЗЕМЛЯХ	168

Бевзюк Є.В. СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ЧЕСЬКИХ І СЛОВАЦЬКИХ ЗЕМЕЛЬ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.	177
Агасиев Икрам Керим оглы ПРОБЛЕМЫ ХОЗЯЙСТВЕННОЙ И СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ АДАПТАЦИИ НЕМЕЦКИХ КОЛОНИСТОВ В ЮЖНОМ КАВКАЗЕ В ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЕ ХІХ ВЕКА	183
Івчик Н.С. ПОЛІТИКА РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ В СФЕРІ ОСВІТИ У ПІВДЕННО-ЗАХІДНОМУ КРАЮ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТ.	187
Константінова В.М. ЗАКОНОДАВСТВО ЩОДО МІСТ ПІВДЕННОЇ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВІД МАНІФЕСТУ ПРО ВОЦАРІННЯ ОЛЕКСАНДРА ІІІ ДО МІСЬКОГО ПОЛОЖЕННЯ 1892 Р.	191
Троян П.С. КОЛОНІАЛЬНЕ ПИТАННЯ В НІМЕЧЧИНІ 1841 – 1884 рр.: ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	195
Плюта Н.В. ФРАНЦІЯ І КОЛОНІАЛЬНА ПОЛІТИКА НІМЕЧЧИНІ 80-90-Х РР. ХІХ СТОЛІТТЯ	198
Валюх Л.І. АНГЛО-НІМЕЦЬКИЙ КОНФЛІКТ В ПІВДЕННІЙ АФРИЦІ (1895 – 1896 рр.) В ОЦІНЦІ АНГЛІЙСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ СИЛ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ	204
Хитровська Ю.В. ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВОСЛАВНОГО КЛІРУ В ДЕРЖАВНИХ ДУМАХ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ ДИСКУСІЙ НАВКОЛО ПИТАННЯ ПРО МОЖЛИВІСТЬ УЧАСТІ ДУХОВЕНСТВА У ПОЛІТИЦІ В ПРАВОСЛАВНІЙ ПРЕСІ ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ	209
Ласкавий Д.В. УГОДА ГРІНВУДА – БЕРАНЖЕ 1919 р. І НАФТОВИЙ СОЮЗ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ ТА ФРАНЦІЇ	213
Скопова О.І. ЕТНОПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ КРИЗИ КОНСТИТУЦІЙНО-МОНАРХІЧНОГО ЛАДУ В ІСПАНІЇ (1918-1931 РР.)	216
Бородинська Л. ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ СПІЛЬНОТИ ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТІЯН У ПОЛЬЩІ (1918-1939 РР.)	221
Давлетов О.Р. РІХАРД ДАРРЕ – ВІД АГРОНОМА-КОЛОНІЗАТОРА ДО МІНІСТРА ПРОДОВОЛЬСТВА ТА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ТРЕТЬОГО РЕЙХУ: ШТРИХИ ДО ПОЛІТИЧНОГО ПОРТРЕТУ	225
Піковська Т.В. НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ В ПРОГРАМАХ НІМЕЦЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ У ПЕРШІЙ ЧЕХОСЛОВАЦЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ В 1920 – СЕРЕДИНІ 1930-х рр.	229
Постоловський Р.М. ДЕМОКРАТИЧНІ ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ ЧЕХОСЛОВАЦЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ (1944 – 1945 рр.)	233
Віруцька С.В. СУСПІЛЬНО - ПОЛІТИЧНІ НАСТРОЇ В ПОЛЬЩІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ПОДІЙ «ПРАЗЬКОЇ ВЕСНИ»	239
Лемак Н.М. ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОГО СВІТОГЛЯДУ Е. ХІТА В УМОВАХ ЕВОЛЮЦІЇ ТРАДИЦІЙНИХ ЗАСАД КОНСЕРВАТИЗМУ ДО НЕОКОНСЕРВАТИЗМУ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ СТ.)	244

Пелех Є.І. УЧАСТЬ ЗБРОЙНИХ СИЛ ФРН У МІЖНАРОДНИХ ЗУСИЛЛЯХ ІЗ ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТІВ НА ТЕРИТОРІЇ БОСНІЇ І ГЕРЦЕГОВИНИ (1991-1995)	251
Генега І.М. ДОКТРИНА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ Є.ПРИМАКОВА: ВІД РОМАНТИЗМУ ДО ПРАГМАТИЗМУ?	255
Санжаревський О.І. СПІЛЬНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ОБОРОНИ БІЛОРУСІ ТА РОСІЇ В КІНЦІ 90-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛОЖЕНЬ ДОГОВОРУ ПРО СТВОРЕННЯ СОЮЗНОЇ ДЕРЖАВИ	261
Бояківський Л. С. ГЕОСТРАТЕГІЧНИЙ ПРОЕКТ БУДІВНИЦТВА ГАЗОПОРТУ ЯК ФАКТОР ЗМІЦНЕННЯ ЕНЕРГОБЕЗПЕКИ ПОЛЬЩІ: ДИСКУСІЯ В СЕРЕДИНІ КРАЇНИ	265
Павлюк Т. В. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕГОВОРНОГО ПРОЦЕСУ ПРО ПРИЄДНАННЯ МІЖ ХОРВАТІЄЮ ТА ЄС	268
Буз О.М. ЖІНКИ В ПОЛІТИЧНІЙ ТЕОРІЇ	372
Троян С.С. ПОЛІТОЛОГІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН: ТЕОРЕТИКО-ЕКСПЛІКАЦІЙНИЙ ПІДХІД	276
ПРОБЛЕМИ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ТА ІСТОРІОГРАФІЇ	
Якимчук О.О. ВІТЧИЗНЯНІ ІСТОРІОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ШЛЯХЕТСТВА ЯК ДЖЕРЕЛО ДО ВИВЧЕННЯ ШЛЯХТИ РІВНЕНСЬКОГО ПОВІТУ ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ КІНЦЯ ХVІІІ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТЬ	281
Ветвінська Н.О. ДЖЕРЕЛОЗНАВЧІ ПРОБЛЕМИ В ІСТОРІОГРАФІЇ СХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКОГО ЯЗИЧНИЦТВА В ХІХ- ХХ СТ.	286
Дібас О.А. КЛАСИФІКАЦІЯ ДЖЕРЕЛ З ІСТОРІЇ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ ПРОМИСЛОВОСТІ ДОНБАСУ (1861-1914 рр.)	290
Грипич С.Н., Граб О.В. КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКЕ ЖИТТЯ ГАЛИЧИНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ (ДЖЕРЕЛОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ)	294
Гуч С. СТВОРЕННЯ БІБЛОГРАФІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ІСТОРИЧНІ, ПРИРОДНО-ГЕОГРАФІЧНІ, ЕКОНОМІЧНІ РЕГІОНИ УКРАЇНИ: ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ	299
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	303
ЗМІСТ	305

Наукове видання

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Збірник наукових праць

Випуск 19

Відповідальний за підготовку збірника до видання – С.С. Троян

Комп'ютерна верстка – Третяк О.Ю.

Обкладинка – Самсонюк В.Б.

Підписано до друку 30. 09. 2010 р. Папір офсетний. Гарнітура “Times New Roman”. Наклад 100. Обліково-видавничих аркушів 30,00. Віддруковано засобами оперативної поліграфії ПП Самборський І.О., вул. Толстого, 3, м. Рівне, Україна, 33028.

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету: Збірник наукових праць. – Рівне: РДГУ, 2010. – Випуск 19. – 309 с.
